

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר** ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
מרת **ורדה שניצר** ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1016

מסכת מנחות צ"ג - צ"ט ♦ מכשירין ב', ח' - ג', ג'

בס"ד, ג' כסלו תשע"ט

השבוע בגליון

- ♦ מצוות ידיעת התורה - האם בימינו השוכח את תלמודו עובר איסור?
- ♦ הנותר על כנו האיסור, לאחר העלאת תורה שבעל פה על הכתב
- ♦ החשיבות המופלגת ברכישת דרכי הלימוד

- ♦ "מצה נפוחה" - מהי בכלל? - הפולמוס, ההוכחה, הדחיה וההכרעה
- ♦ שתי אפשרויות לתפיחת המצה
- ♦ ניקוב המצות
- ♦ היכן יש למקם את תנוכית בית הכנסת

דבר העורך

קוראים יקרים, לפניכם שלשה סיפורים שהצטברו השבוע על שולחן המערכת, כל אחד מהם עולם ומלואו, לכבודם ולתפארתם של לומדי הדף היומי.

הסיום הראשון והקדיש הראשון

המעשה הראשון הגיע מפתח תקווה. בשכונת כפר אברהם מתקיים מידי יום שיעור דף היומי על ידי הרה"ג ר' מרדכי נוסבוים שליט"א, בבית הכנסת רמב"ם, ברחוב ריינס 13, בשעה 19:45. הרב מגיד השיעור הנהיג בשיעורו רעיון נפלא, הראוי ליישום בשיעורי הדף היומי; בכל עת שעומדים להתחיל בלימוד מסכת חדשה, הרב מגיד השיעור מכתיב את אחד הלומדים כ"חתן" של מסכת זו, לפי תור, והחתן אחראי על ארגון סעודת הסיום של מסכת שסיימו ללמוד והוא גם מתכבד לומר את הקדיש על סיום המסכת. באחד מסיימי מסכת ביצה אירע דבר מה שלא הותר עין יבשה בין המשתתפים בסיום. מספר מגיד השיעור שליט"א:

על חברי השיעור נמנה ר' איליה וילקוב, יהודי שעלה מרוסיה. ר' איליה מתאמץ רבות, ומעורר התפעלות רבה בקרב חברי השיעור. הוא מכין את הדף היומי וחוזר עליו, אף על פי שקשה עליו לימוד של דף ביום עקב העדר חינוך תורני. לסיום מסכת ביצה קבעת, כי ר' איליה יהיה ה"חתן".

דף צד/א כיון דאפי לה נפחה

"מצה נפוחה" - מהי בכלל? - הפולמוס, ההוכחה, הדחיה וההכרעה

חידוש הלכתי, שלא היה פוסק חשוב אשר לא התייחס אליו, נפסק על ידי המהרי"ל ואחריו על ידי הרמ"א ("שולחן ערוך" או"ח סימן תס"א סעיף ה): "מצה נפוחה באמציעתה אסורה" (עיין "חק יעקב" ס"ק ט').

רבים מפוסקי הדורות לא הסכימו עם חידוש זה. הט"ז העיד, כי חותנו ורבו, הלא הוא הב"ח, דן רבות בהלכה זו, אך "כל ימיו לא אסר דבר זה" (עיין "מגן אברהם" שם ס"ק י"ג). כך גם מסופר על חכמי וונציה שמעולם לא הבינו, הלמאי יש לאסור מצה נפוחה ("חק יעקב" שם).

לחם הפנים, שהיה מצה, תפח גם כן: אחת התמיהות נוכח פסק הלכה זה, עולה מסוגייתנו. בגמרתנו מבואר, כי כאשר רדו בבית המקדש את לחם הפנים מן התנור, לא החזירוהו לתבנית שבה השתמשו כדי להכין את הבצק, משום שבמהלך האפיה נפחו של הבצק גדל - "כיון דאפי לה נפחה" - ולפיכך היה צורך להניחו בתבנית גדולה יותר. הרי לנו, כי לחם הפנים, שלא היה חמץ, אלא מצה, התנפח במהלך אפייתו ולא היה בכך כל פגם.

תמיהה זו הועלתה גם על ידי רבי משה בן זכות, הרמ"ז (ש"ת סימן נ"ב), אשר חלק על הלכה זו באומרו: "ועוד ראייה ברורה מדגרסינן במנחות... כיון דאפי לה נפחה... אם כן עינינו הרואות דלחם הפנים היה נפוח", ולפיכך הוא פסק, כי במצה נפוחה אין פסול כל עיקר.

שתי אפשרויות לתפיחת המצה: אחד הפוסקים שהתאמץ ליישב את שיטת המהרי"ל, הוא רבי שמואל אבוהב, הדין בתמיהה חריפה זו בספרו שו"ת "דבר שמואל" (סימן רל"ד וסימן שע"ד). זאת למודעי, כי מצה נפוחה תיתכן בשני אופנים. פעמים שהבצק נחלק לשניים במהלך האפיה, ובין שני חלקיו נוצר חלל, ופעמים שהבצק כולו מתנפח באופן אחיד (עיין ב"ח ו"ו משנה ברורה" ס"ק ל"ג). מעתה, אומר המהר"ש אבוהב, גמרתנו עוסקת במצת לחם הפנים שהתנפחה, אך לא נחלקה

לעילוי נשמת

נר ה' נשמת אדם

מרת **שרה הניה פודהורצר** ע"ה בת הר"ר יוסף צבי הלוי ז"ל

נלב"ע ג' כסלו תשע"ו **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **דב פרשן** ז"ל
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע ש"ק ב' בכסלו תשנ"ט
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו

הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

זעילוי נשמת

הר"ר **משה לויט** ז"ל
ב"ר קלמן הלוי ז"ל נלב"ע ז' בכסלו תשכ"ד
ומרת **אסיה לויט** ע"ה
ב"ר אפרים ז"ל נלב"ע ט"ו בניסן תשס"ב
תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **אהרון ברמן** ז"ל
ב"ר יעקב הלוי ז"ל
נלב"ע ה' בכסלו תשמ"ג
תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו מר **יעקב (ז'ק) ברמן** ומשפ' שיחיו

לעילוי נשמת

נר ה' נשמת אדם

הר"ר **צבי** ז"ל ב"ר אשר זעליג ז"ל

נלב"ע ב' בכסלו **תנצב"ה**

הונצח ע"י ידידו בני המשפחה שיחיו

לשני חלקים, ומצה זו אכן מותרת. ואילו המהרי"ל התייחס באיסורו למצה שנחלקה לשני חלקים, והוא אסרה מפני שיש לחשוש שעל ידי כך היא עלולה להחמיץ.

אפשרות שלישית לתפיחת המצה: אכן, זוהי גם שיטתו של המהר"ם מלובלין, שמצה שהתנפחה מותרת, ומצה שנחלקה לשניים אסורה. ברם, ה"ט"ז (מגן אברהם" ס"ק י"ג) חולק וסובר כי מצה בעלת חלל מותרת, וגם מצה שהתנפחה מותרת, ורק **מצה שהתנפחה כהר**, ניפוח שאינו אחיד, אסורה מחמת החשש שמא החמיצה באותו מקום שבו התנפחה, אך התנפחות אחידה היא תופעה טבעית שאינה מעוררת חשש לחימוץ (עיין פרי מגדים במשבצות זהב ס"ק ו', ועיין "שערי תשובה" בסוף הסימן). לפי דבריו, גמרתנו עוסקת במצה שהתנפחה באופן טבעי, והמהרי"ל התייחס למצה שהתנפחה בחלקה בלבד.

רבני בית מדרשנו דנו רבות בסברה זו, ותמיהה רבתי עלתה בליבם. שהנה, הקושיה על המהרי"ל מבוססת על גמרתנו המספרת, כי לחם הפנים תפח ומדוע המהרי"ל פסל מצה נפוחה. אלא, שיש לברר, מניין לנו שכוונת הגמרא שהמצה התנפחה לגובה, שמא כוונתה שהיא התרחבה לצדדים. ואף מסתבר שזוהי כוונתה, שכן, הגמרא אומרת שלאחר האפיה לא היה ניתן להחזיר את הלחם לתבניתו הראשונה, מאחר שהתנפח. הרי אם הוא לא התנפח לרוחב, אלא לגובה, מה קושי יש בהכנסתו לאותה תבנית שבה היה? על כרחך, שכוונת הגמרא היא שהוא התנפח לרוחב, ושוב אין כל תמיהה ושאלה על המהרי"ל.

אכן, ה"שערי תשובה" (ס"ק ה') מצטט קושיה זו בתוך משא ומתן ארוך שהוא מנהל בנושא, אך הוא חותם את דבריו, כי מהר"ש אבוהב הבין כי כוונת גמרתנו, שהמצה התנפחה לכל צדדיה. כדי להבין את הדברים, ניתן להסתייע בדברי הרמ"ז (שם), אשר גם מדבריו עולה, כי לחם הפנים התנפח לגובה רב כל כך, עד שהיה צורך להניחו בתבנית בעלת דפנות גבוהות יותר, שהרי לחם הפנים היה רך, וללא תמיכה ראויה, עיצובו הייחודי היה עלול להתעוות.

למעשה, מנהג ישראל מזה דורות רבים, לאסור מצה נפוחה על כל אופניה, הן מצה שהתנפחה באופן אחיד, והן מצה שנחלקה לרוחבה (מג"א וחק יעקב שם, משנ"ב ס"ק ל"ג). ברם, היו שביקשו להעמיד מנהג זה, במצות שהיו נפוצות בארצות המזרח, שהיו עבות מאד, אך לא במצות הדקיקות (שו"ת "דבר שמואל" שם, "שערי תשובה" ס"ק ו' ומשנ"ב ס"ק ל"ה).

ניקוב המצות: אכן, ה"ערוך השולחן" (סימן תס"א סעיף י"ב) מעיד: "מימינו לא אסרנו מחמת נפוחה", כי הניפוח במצות הדקות נודע דרך כלל "מפני מיעוט הדקירות או מפני חוזק האש" (ה"משנה ברורה" הביא דעה זו בשם "יש מהאחרונים" ולא כתב הכרעה בנידון. ועיין פסקי תשובות כאן). אמנם, הטעם לכך שמנקבים את הבצק סמוך לאפייתו הוא גם מפני חששות אלו.

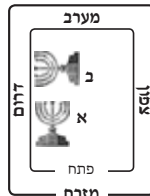
מצה נפוחה שהתערבה בחבילת מצות: נידון נוסף קיים בפוסקים, אם מצה נפוחה שהתערבה בחבילת מצות, אוסרת את כל החבילה וכן את הכלים החמים שבאו במגע עם המצה הנפוחה. ה"משנה ברורה" (שם) כותב: "ונראה, שעל כל פנים בשישים יש להקל, ובפרט ברקיקין דקים כמו המצות שלנו, אפילו מי שירצה להחמיר, על כל פנים, אין להחמיר בתערובות".

דף צח/ב מזרח ומערב היו מונחין

היכן יש למקם את חנוכית בית הכנסת

מנהג ישראל, שיסודו בתקופת הראשונים, להדליק את נרות החנוכה גם בבית הכנסת ("שולחן ערוך" או"ח סימן תרע"א סעיף ז'), זאת, מלבד הנרות שמצווה על כל איש להדליק בביתו. בנוגע למיקומה המדויק של החנוכיה בבית הכנסת, קיימים מספר נידונים מעניינים, והפוסקים ביקשו לקבוע את הכרעתם על פי סוגייתנו העוסקת באופן מיקום מנורת הזהב בבית המקדש.

מנורת בית המקדש: מנורת בית המקדש הוצבה בדרום ההיכל. מאחר שפתח ההיכל היה בצד מזרח, הרי שהמנורה היתה לשמאלו של הנכנס. הכל מסכימים כי המנורה הוצבה בצד דרום, אלא שלדעת רבי אלעזר בן רבי שמעון הניחו את המנורה באופן שהקנה הראשון היה קרוב לצד דרום והקנה האחרון היה קרוב לצד צפון - אפשרות א' באיור, ואילו רבי סובר שקני המנורה היו מסודרים מצד מזרח לצד מערב במקביל לקיר הדרומי של ההיכל - אפשרות ב' באיור.

להלכה, כתב בעל "תרומת הדשן" (סימן ק"ד) והביאו ה"בית יוסף" (או"ח סימן תרע"א אות ז' ד"ה ומצווה להניחה), כי מאחר שהלכה כרבי מחבירו (עירובין מו/ב), עלינו לקבוע כדעת רבי, שקני המנורה היו מסודרים לאורך הקיר הדרומי של ההיכל, וכן כתב רש"י (במדבר ח/ב). ברם, הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ג הל' י"ב) והסמ"ג (עשין קס"ג) כתבו להלכה כדעת רבי אלעזר בן רבי שמעון, ומפרשי הרמב"ם דנו בדבר. כדי לדעת אם יש לקשר בין מיקומה של מנורת המקדש לחנוכית בית הכנסת, שומה עלינו לבדוק מה טעם נהגו להדליק חנוכיה בבית הכנסת.

טעם הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת: ה"בית יוסף" (שם) כותב, כי הדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת נועדה עבור האורחים שאין באפשרותם לקיים את המצווה, כפי שתקנו לקדש בליל שבת בבית הכנסת בעבור האורחים ("שולחן ערוך" או"ח סימן רס"ט). ה"כל בו" (סימן מ"ד) כתב טעם נוסף,

מסיבת הסיום נקבעה לאחד הימים, וה"חתי" ארגן את הסיום באופן מכובד ואמר קדיש בהתרגשות מרובה. אין הוא מן האנשים המרבים לשוחח, ולפיכך הופתענו עת ביקש לשאת דברים בפני המשתתפים בסעודת הסיום.

כח אמר:
נידוע לכם אני נולדתי ברוסיה, ובאותה תקופה קשים היו חיי היהודים והורי נמנעו מלערוך לי ברית מילה. ביום מן הימים היה אבי צריך להעדר מן הבית לתקופה ולפיכך הוא ביקש מאבי שיבוא לגור איתנו עדי ישוב ממסעו. אבל הסבא סירב, ונימק: איני מתגורר בבית אחד עם ילד יהודי שלא נימול! ניסו להסביר לו, כי רק פחד השלטונות ואימתם הוא המונע מבעדם לערוך ברית מילה, אך הסבא בשלו: איני מתווכח אם אתם צודקים, אני פשוט לא מסוגל להיות בבית אחד עם ילד יהודי שאינו מהול. לא נותרה להורי ברירה והם ערכו לי ברית מילה. מורי ורבותי! הערב הזה, זו לי הפעם הראשונה בחיי שאני זוכה לערוך סיום. זו הפעם הראשונה בחיי שאני זוכה לומר קדיש של סיום. הערב הוא יום היראצייט של סבי האהוב זכרונו לברכה. מעודי לא חשבתי שאהיה מסוגל להשתתף בשיעורי הדף היומי, אך ברוך ה', בסיעתא דשמיא, זכיתי לכך.

★ ★ ★

הנסיעה הרוחית מול שיעור הדף היומי

ר' בנימין קוראים לו. אם תיכנסו לבית הכנסת איצקוביץ שבבני ברק בשעה 23:30, תראו אותו רוכן ראשו ורובו על דף הגמרא. מצחו מכויץ ועיניו עצומות. ריכוז מלא. ר' בנימין זכה לפלס בעצמו את הדרך משם לכאן. משם למטה לכאן למעלה. מהרחוב אל בית הכנסת. לא פשוטה היתה הדרך ולא קלה, מספר מגיד השיעור שליט"א, אך ר' בנימין אינו מרפה ואוחז בעץ החיים בעוצמה ובנחישות מדהימה. **פעם אחת**, סיפר הרב מגיד השיעור שליט"א, כי ר' בנימין המתפרנס מעבודתו כנהג מונית, קיבל הזמנת נסיעה 'הגונה' ששכרה 500 ₪. אך הוא סירב! כבוד הרב! הנסיעה 'התגנשה' עם שיעור הדף היומי! אני כאן! בשיעור הדף היומי! ר' בנימין מגלם בהתנהגותו יהודי המאמין בהש"ת בכל לבו, וממנו יאבדו למדי הדף היומי חיזוק רב ועידוד.

★ ★ ★

במסדרונות בית החולים

שעות אחדות לפני תחילת כתיבת טור זה, טלפן הרב מרדכי משה מנדל שליט"א, ראש ארגון "שערי תורה וחסד" ובקול נרגש סיפר את הדברים הבאים:
"נודע לנו על יהודי שלקה בדלקת ראות חריפה שהסתככה, והוא שוכב במסדרון בתל השומר נאנק בייסורי. שלחנו אליו מתנדב שיעמוד על מצבו וידווח במה ניתן להקל עליו ולשמוחו. המתנדב הגיע אל מיטתו המוצבת במסדרון ההומה, כרה את אזנו לשמוע את בקשותיו של החולה והלה נאנח: הדף היומי. כבר ימים אחדים אני במסדרון, אין לי אפשרות ללמוד הדף היומי. אנה ארגנו לי תקליטור של "מאורות" לשמוע את שיעורי הדף היומי."

★ ★ ★

זהו סוד קסמו של "הדף היומי". הקביעות המחברת את הלומד אל הגמרא, עד שעולה מרוסיה מתאמץ בכל כוחו להבין דף גמרא ביום; נהג מונית דוחה באושר נסיעה רוחית כדי להרוויח שיעור דף היומי; וחולה המוטל במסדרון מרגיש שיבוא אל סיפוקו אם יזכה לשמוע את שיעורי הדף היומי שנעדר מהם עקב חליו. **הסיפורים** הללו אינם "סיפורים" בעלמא, הם מאירים את החיבור המדהים שצפה בחזיונו הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, מחולל ומייסד הדף היומי, כיצד ישפיע הדף היומי על כלל ישראל, ירתק אליו המונים, ויעניק להם הזדמנות פז - חיים עם ריח של תורה. ריח גן עדן.

יהודי יקר.

הדף היומי התחיל לפני למעלה מתשעים שנה, וכל יום מצטרפים יהודים חדשים למעגל הנפלא והקסום של הדף היומי. לעולם לא מאוחר מידי. אף פעם לא מוקדם מידי.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צג/ב ידו ולא יד שלוחו

קודם יקריב גופו

ערל אינו רשאי להכנס לעזרה, לפיכך, הוא משלח את קורבנותיו על ידי שליח (פסחים סב/א). ומאחר שלמדנו שהשליח אינו סומך על ראש הקרבן שהביא בשליחותו הבעלים, נמצא קרבנו של הערל קרב ללא סמיכה.

אומר ה"חתם סופר" זצ"ל, זהו שאמרה תורה (ויקרא א/ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן". המקריב מגופו לקרבן, היינו: המקיים את מצוות ברית מילה [ראה זוהר ח"א צ"ג], אזי "אל פתח אוהל מועד יקריב אותו", יאה רשאי להקריב את קרבנו בעצמו ללא צורך להזדקק לשליח, ואז גם יוכל לקיים, "וסמך ידו על ראש העולה..." ("עלים לתרופה", ססא).

דף צג/ב למעוטי עבד

עדיין בגלות

לפני כמאה שנה היתה העבדות נפוצה ברחבי תוניסיה. צידי נפשות היו יוצאים למחוזות השחורים וחוטפים גברים ונשים על מנת למכורם כעבדים.

יום אחד עבר רבי שאול הכהן, רבה של ג'רבה, בשוק העיר, ושמע כרוז בשם המלך: כל מי שברשותו עבד או שפחה - ישלחם לחופשי! כל מי שיעסוק בסחר בעבדים - יענש בחומרה רבה!

- **מה** אירע, שאל את הסובבים אותו.
- **האומות** הנאורות, הסבירו לו, החליטו לבטל את העבדות. רוח החופש נושבת בעולם. בשומעו זאת - החלו דמעות זולגות מעיניו, עד אשר התייפח בכבי מר.

- **האם** לרב יש עבדים או שפחות? תמהו סובביו.

פנה אליהם הרב ואמר:

- **מי** הם העבדים הללו? צאצאי כנען אשר נתקלל בעבדות. משך אלפי שנים רבצה עליהם קללה זו, עד אשר האיר ה' את לב הממלכות להוציאם לחופשי.

ואילו אנו, התייפח, בני מלכים, נתונים לבוז ולקלס, למרמס והשפלה, זה אלפיים שנה, ועדיין הגנו במצבנו זה ומדוע? "מי נתן למשיות יעקב וישראל לבוזים?" - "הלא ה' זו חטאנו לו..." (אש דת, בשם נחלת צבי מג).

דף צו/א לחם פנים שיהו לו פנים

הלחם כמראה

נאמר במשנתנו: "לחם פנים - שיהו לו פנים". הסביר האדמו"ר מגור, בעל ה"אמרי אמת" זצ"ל, כי כל אחד ראה בלחם הפנים את בבואתו. אם ניגש אל המצווה מתוך התלהבות וחום של קדושה, הרגיש את הלחם חם כביום אפייטו. אם לאו, לא ראהו אלא צונן.

זהו שאמרו חז"ל (ויקרא רבא ל"ב) שהמגדף טען כי לחם הפנים היה ישן וצונן.

אכן, זה הלחם אשר היה לפניו... (ליקוטי יצחק צבי).

דף צו/ב מלמד שמגביהין אותו לעולי רגלים ומראין בו לחם

מלחם הפנים - למן

עולי הרגלים, זכו לחזות במחזה מרהיב. היו מגביהים לפנייהם את שולחן לחם הפנים, ומראים להם כי שבוע לאחר אפייטו, היה הלחם חם וטרי כמו לחם שאפייטו הסתיימה זה עתה.

מאחר שהיו עוד ניסים רבים במקדש, ראוי להבין, מדוע דווקא נס זה נבחר כמייצג.

כי ההדלקה בבית הכנסת נועדה לפרסם את הנס בפי כל ולסדר את הברכות בפיות הקהל. ואילו הריב"ש (שו"ת סימן קי"א) כתב, כי מנהג ותיקין זה הוא משום פירסומא ניסא, מאחר שלא היתה אפשרות לקיים את המצווה כתקנה, בפתח הבית, משום חשש מן הערלים שהתנכלו להם. **טעם נוסף כתב ה"כל בו", כי בית הכנסת הוא 'מקדש מעט', והדלקת נרות החנוכה בבית הכנסת, היא מעין זכר למקדש.**

להלכה, כתב הטור (או"ח סימן תרע"א) בשם הסמ"ק (סימן ר"פ), וכן ה"שולחן ערוך", כי יש למקם את החנוכה בצד דרום של בית הכנסת, כשם שהיה במקדש. עם זאת, אנו מוצאים כי קהילות מסויימות נהגו להדליק את החנוכה בצפון בית הכנסת ("דרכי משה" שם), ויש להבין מה ראו על ככה.

העדפת צד שמאל על פני צד דרום: הגאון רבי בצלאל שטרן זצ"ל (שו"ת "בצל החכמה" ח"ב סימן נ) מבאר באופן נאה את השינוי שרבני אותן קהילות ראו לנכון לכוון במיקום המנורה. שהנה, במערבה של ארץ ישראל, ארון הקודש ממוקם במזרח בית הכנסת ופתח בית הכנסת הוא בצד מערב. נמצא, שלעולם אין אפשרות למקם את החנוכה באופן זהה למיקום המנורה בבית המקדש. שכן, בבית המקדש המנורה עמדה בצד דרום והיתה לשמאלו של הנכנס, ואילו בבית הכנסת, אם ממוקמת בצד דרום, היא בימינו של הנכנס. מעתה, היו קהילות שהעדיפו למקם את המנורה בצד שמאל של הכניסה לבית הכנסת, אף על פי שצד זה הוא צפון.

בתי כנסת במזרח של ירושלים: לאור האמור, מוסיף בעל "בצל החכמה", כי בתי כנסת הבנויים במזרח של ירושלים, אינם רשאים להניח את המנורה בצד צפון לכל הדעות, שהרי צדדיו של בית כנסת זה זהים לחלוטין לצדדי המקדש - הפתח במזרח וצד דרום הוא בצד שמאל של הנכנס [עייני שם עוד שדן לגבי בתי כנסת שארון הקודש שלהם בצד צפון או בצד דרום]. להלכה נקטו הפוסקים ("שולחן ערוך" שם), כי בכל בתי הכנסות שבעולם, יש להניח את החנוכה בכותל דרום.

היש להותיר מרווח בין החנוכה לבין קיר בית הכנסת: נידון נוסף, מעניין לא פחות, אנו מוצאים לגבי המרווח שיש להותיר בין המנורה לבין קיר בית הכנסת.

עדונו של ה"חתם סופר": ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח ח"א סימן קפ"ו) כותב: "בכל קהלות גדולות שעברתי, שהיה יסודותם בהררי קודש על ידי גאוני קדמאי, ראיתי שהמנורה עומדת בדרום בית הכנסת והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש". לדעתו, אסור לוותר בשום אופן, על כך שהנר הסמוך לארון הקודש יודלק ראשונה. והנה, מאחר שהמדליק מתחיל בנר הימני, נמצא, שאם יעמוד כשפניו לדרום, הוא ידליק תחילה את הנר הסמוך לפתח בית הכנסת. לפיכך, עליו לעמוד בין הקיר הדרומי לבין החנוכה, ואזי, צד ימינו הוא הצד הסמוך לארון הקודש. על הקפדה זו, להדליק תחילה את הנר הסמוך לארון הקודש, למד ה"חתם סופר" מבית המקדש שבו הדליקו תחילה את הנר הסמוך לארון הבריית (עייני "משנה ברורה" סימן תרע"א ס"ק מ"ג, שהביא את דברי החת"ס ללא חולק).

ברם, מדברי ה"בית יוסף" (שם) שכתב, כי יש לקבוע את החנוכה בכותל, למדו האחרונים, כי לדעתו, מדליק הנרות אינו עומד בין הכותל לבין המנורה, ואכן הוא מדליק תחילה את הנר הימני, הסמוך לפתח, למרות שאינו סמוך לארון הקודש (שו"ת "דברי ישראל" סימן רי"א, ושו"ת "בצל החכמה" שם. וראה מאסף "תל תלפיות" שנת תרצ"א, חוברת ל"ח מכתב ז', שם האריך הגרי"ש יונגרייז להוכיח שגם בבית המקדש היתה המנורה צמודה לכותל ההיכל, ושלא כדברי ה"חתם סופר", והובאו דבריו ב"ליקוטי הערות" שעל שו"ת חתם סופר). בעל "בצל החכמה" כותב, כי יתכן שדברי ה"חתם סופר" נסובים על בתי כנסיות שבהם החנוכה קרובה לארון הקודש, או אז יש להקפיד להדליק את הנר הסמוך אליו. אולם, אם המנורה אינה קרובה אליו, אין צורך להקפיד על כך (ועייני בשו"ת "שבט סופר" סימן כ"ד).

דף צט/ב כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו

מצוות ידיעת התורה - האם בימינו השוכח את תלמודו עובר איסור?

"ואמר ריש לקיש, כל המשכח דבר אחד מתלמודו עובר בלאו, שנאמר, השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים", ויש אומרים בגמרתנו שהמשכח דבר מתלמודו עובר על שלשה לאווין! מלבד האמור בגמרתנו, נאמר עוד בגמרא (יומא לח/ב) כי המשכח מתלמודו ממיט על עצמו רעות, ואף במשנה (אבות פרק ג' משנה ח') שנינו: "כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו...". במאמר הבא נברר, אלו חלקים מן התורה יש לזכור בכל עת, האם בימינו מצווה זו תקיפה, והאם חובה על תלמיד חכם לזכור את חידושי התורה שהתחדשו לו.

הנותר על כנו האיסור, לאחר העלאת תורה שבעל פה על הכתב: בהגדרת איסור חמור זה של שכחת התורה ובתקפותו, נחלקו גאוני ישראל. בעל "שולחן ערוך הרב" (הל' תלמוד תורה פ"ב הל' ד') נוקט, כי דין זה נוהג למעשה גם בימינו, וכל שבידו לחזור על תלמודו ולזכרו ואינו עושה כן, עובר על איסור זה. ואילו הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זצ"ל ("כתר ראש" אות ס"ז) חולק וסובר, כי האיסור לשכוח את התורה מתייחס לתקופה שבה התורה נלמדה בעל פה ולא מתוך הכתובים, אך לאחר שהתורה שבעל פה הועתקה אל הכתב, נמוג האיסור.

מצוות התורה אינן משתנות: כמובן שיש להבין היטב את דבריו, שהרי איש אינו מעלה בדעתו שהתורה תשתנה מדור לדור, כפי שכתב השולחן ערוך הרב מנהמת לבו: "שמצוות התורה לא תשתנה בשינוי הדורות ולא יחליף דתו לעולמים".

איסור שכחת התורה, לכל תפסק השושלת: הגר"ז מבריסק זצ"ל (עה"ת פרשת ואתחנן) מבאר, כי הגר"ח מוואלאז'ין סובר, שאיסור שכחת התורה אינו מתייחס למצוות תלמוד תורה הפרטית של כל אדם, אלא לחובה המוטלת על כל אחד ואחד לדאוג לבל תשתכח התורה שבעל פה מן הדורות הבאים. כלומר, ברור לכל, כי מצוות תלמוד תורה צריכה להעשות באופן שהלומד יידע ויזכור את אשר הוא לומד (רמב"ם הל' תלמוד תורה פ"א הל' י"ב), ברם, איסור שכחת התורה מצווה על בני ישראל, לבל יגיעו למצב שבו הם ישכחו את הדברים שעליהם להעביר לבניהם אחריהם, לבל תשתכח תורה מישראל, חלילה. מעתה, לאחר שהתלמוד נחתם ונפסקה קבלת התורה שבעל פה פה איש מפי איש, אין כיום בנמצא אדם שעל ידי שכחת תלמודו הוא עלול לגרום להפסקת השושלת של מסירת התורה מדור לדור. ואילו הגר"ז הבין, כי איסור שכחת התורה מתייחס לדברי התורה שהיהודי למד, ולפיכך, העלאת תורה שבעל פה על הכתב, אין בה כדי להזיח איסור זה ממקומו. לדעת הגר"ז, ראוי לכל יהודי לעמוד על כח זכרונו ועל פי זה לשלב חזרות בסדר לימודו - ראה בספרו את פירוט צורת הלימוד לפי שיטתו, ואת סדר העדיפויות שיש להציב בלימוד.

איסור שכחת התורה, כדי למנוע את שיבוש ההלכות: הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, כתב קונטרס ארוך בנידון (נדפס ב"אחר האסף"), והוא מגדיר את איסור שכחת התורה באופן אחר, תוך שהוא תומך את יסודותיו בדברי הראשונים. לדבריו, איסור שכחת התורה אינו נובע ממצוות לימוד התורה, אלא מן החשש ששכחת התורה תגרום לעיוות ההלכה ולשיבוש, עד כדי סטיה מקיים המצוות באופן הראוי. שהנה, תפקיד הלימוד הוא להביא לידי מעשה, ואם התלמוד יישכח, בלתי אפשרי להביא לידי מעשה את ההלכות המצויות בו ואת הדינים הכלולים בו.

החשיבות המופלגת ברכישת דרכי הלימוד: להסברו זה הוא מצרף מסקנה חשובה ביותר. אדם המסוגל ללמוד את כל התלמוד על כל הלכותיו ולא לאבד מהן אפילו אחת, מה טוב. ברם, כל עוד אדם לא הגיע לדרגה זו, בל יעסוק במסכת אחת בלבד וישנן אותה עד שיידע את כל הלכותיה, אלא תחילה עליו לרכוש לעצמו את דרכי הלימוד, את אופן החשיבה התלמודית, את צביון שורשי ההלכות ויסודות הדינים. וכל כך למה? שכן, אדם שישנן מסכת אחת על בוריה, אכן יידע את הטמון בה, אך לגבי שאר חלקי התורה והלכותיה, הרי הוא בור ועם הארץ. ואילו רעהו אשר רכש את יסודות התלמוד, יידע היכן לשאול, הוא מזהה באלו מקרים יש להזהר, ובכוחו ללמוד את הנושא הנדרש לו כדרכו של תלמיד חכם ומורה הוראה. ואף כאשר לא יגיע להכרעה בשאלה, הוא יודע להעמיד שאלת חכם בפני הגדולים ממנו באופן הראוי ולקבל תשובה מדוייקת.

תלמיד חכם אינו רשאי לשכוח את חידושי תורתו! נסיים בחידוש מעניין מאד מבית מדרשו של הגאון רבי נפתלי צבי יהודה ברלין זצ"ל, הכותב ("הרחב דבר" דברים ט/ט), כי את איסור שכחת התורה אין למדים מגמרתנו, כי אם מן הגמרא ביומא (שם) האומרת: "ואמר רבי אלעזר, כל המשכח דבר מתלמודו גורם גלות לבניו, שנאמר ותשכח תורת אלקיך אשכח בניך גם אני". מגמרא זו אנו למדים, שמוטל איסור על היהודי לשכוח את תורת האלוקים. ואילו גמרתנו מחדשת איסור אחר: "כל המשכח דבר אחד מתלמודו" - תלמיד חכם אינו רשאי לשכוח גם את חידושי התורה שהתחדשו לו במהלך לימודו: "אזהרה על תלמידי חכמים העוסקים בחוקים ומשפטים שלא ישכחו מה שהעלו משנה שלהם מתוך העיון. וזהו לשון מתלמודו, היינו מה שלמד והוכיח בשכלו".

בנדוד אבותינו במדבר, בכל יום ירד להם מן מן השמים. מדוע בכל יום? וכי אין די בפעם שבוע או פעם בשנה? שני טעמים בדבר. האחד, כדי שיהיו סמוכים על שולחנו של הקב"ה מידי יום, והטעם השני, כדי שיהא מאכלם חם (יומא עו/א).
הצגת לחם הפנים לפני העם כולו, היה בה כדי להוכיח שהמן ירד לאבותינו בכל יום כדי שיהיו סמוכים על שולחנו של אדון עולם, שכן, לחם הפנים הוכיח, שהוא נשאר חם וטרי גם אחרי שבוע ואין צורך באפיית לחם טרי בכל יום...
לפיכך הגביהו את השולחן ועליו לחם הפנים ואמרו "ראו חיתכתם לפני המקום" - בתקופת ירידת המן, שעל ידי כך הקב"ה ביקש שעם ישראל ישאו אליו את עיניהם ("מעניה של תורה", אמור, בשם "אמרי צבי").

דף צח/ב והשולחן תתן על צלע צפון

ימין - מכיון קדש הקדשים

מקום השולחן בבית המקדש היה בצד צפון, ומקומה של המנורה בצד דרום. נמצא, שהמנורה ממוקמת לשמאלו של הנכנס, בניגוד למצופה, כי המנורה המסמלת את התורה והחכמה תמוקם בצד ימין, החשוב יותר!

בעלי המוסר עומדים על כך ואומרים: אכן, נכון הדבר. הנכנס מהפתח, מבתוך, מהרחוב, רואה את המנורה לשמאלו. אולם מי שבא מכיוון קודש הקדשים, פוגש את המנורה מימין...

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

לעילוי נשמת

הר"ר **מנשה יונה חיים** ז"ל
ב"ר בן ציון ז"ל נלב"ע ח' בכסלו תשע"א
תנצבה

הונצח ע"י חתנו ובתו ידידינו
הר"ר **ישראל וסימה שטרס** הי"ו - חיפה

כולם

יחד מאירים את הנשמה עם 2 משניות ביום.

מה איתך?

- פירוש בהיר וקל
- לימוד יומי ע"פ סדר קבוע
- פני חרש יגיע לבינו הכר החרשי

גדולי ישראל שליטי"א מכריזים על תחילת הלימוד ב"משנה מאירה"

להצטרפות חייג עכשיו: **3764***

